

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу та автореферат
СТРЕЛЬБИЦЬКОЇ Світлани Михайлівни
на тему: «ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ
ПІДГОТОВКИ»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Нині в нашій державі активно здійснюється повномасштабна модернізація фахової підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, мета якої – створити належні умови для формування компетентного фахівця. Зауважимо підвищеної уваги потребує саме професійна підготовка майбутніх соціальних працівників, адже вони покликані виконувати дуже різноманітний спектр професійних обов'язків, пов'язаних із наданням населенню соціальних послуг, тому повинні володіти високим рівнем сформованості базових компетентностей. Наголосимо на тому, що усім спектром цих базових компетентностей студенти спеціальності 231 мають опанувати ще під час навчання у закладах вищої освіти. З огляду на цей факт, потребує реального наповнення сучасними педагогічними інноваціями освітній процес у ЗВО.

Констатуємо, що у науковому плані теоретичні та, основне, практичні питання професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у контексті формування базових компетентностей не знайшли належного розв'язання. Не дивлячись на значну кількість публікацій, саме ця проблема не була предметом окремих наукових розвідок. Підсилюють актуальність роботи С.М. Стрельбицької доволі вагомі суперечності, які необхідно цілеспрямовано розв'язувати під час професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Отже, дисертаційне дослідження є, безумовно, своєчасним і практично спрямованим, оскільки пов'язане із пошуком практичних шляхів вирішення проблеми формування базових компетентностей майбутніх соціальних працівників. Відтак, його актуальність не викликає жодних заперечень.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Під час вивчення теоретико-методологічних та практичних аспектів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у контексті формування у них базових компетентностей здобувачка отримала значущі наукові результати. Зокрема авторкою вперше визначено та обґрунтовано конкретні педагогічні умови, які мають вагомий вплив на вдосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників та безпосередньо впливають на формування базових компетентностей (стимулювання позитивної мотивації до професійної діяльності майбутніх соціальних працівників; відображення у змісті фахових дисциплін специфіки соціальної роботи; реалізація рефлексійного складника підготовки соціальних працівників у процесі виробничої практики). Цінним вважаємо той факт, що у процесі роботи авторкою розроблено модель формування базових компетентностей майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки у ЗВО.

Визнаємо внесок С.М. Стрельбицької щодо дослідження змісту і структури базових компетентностей майбутніх соціальних працівників. Так, виокремлено правову, організаційно-управлінську, конфліктологічну, комунікативну, міжкультурну, когнітивну та рефлексійну компетентності. У ході роботи над дослідженням, науковець виважено підійшла до практичної діяльності, що дозволило суттєво удосконалити зміст, форми та методи підготовки майбутніх соціальних працівників. Схвалюємо розроблену Світланою Михайлівною діагностувальну й експериментальну методики, науково-методичне забезпечення формування базових компетентностей майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки у закладі вищої освіти, що охоплює низку методичних та інформаційних матеріалів. Практичною цінністю володіють науково-методичні комплекси із фахових дисциплін, спецкурс «Соціальна деонтологія», програма й методичні рекомендації щодо проведення професійно зорієнтованої виробничої практики; тренінговий комплекс, система практичних вправ і завдань.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків.

Проведений аналіз дисертаційного дослідження та автореферату С.М. Стрельбицької дозволяє констатувати, що ґрунтовність задекларованих нею наукових положень та висновків забезпечується комплексом теоретичних, емпіричних та статистичних методів. Такий виважений підхід допоміг здобувачці на належному науковому рівні провести педагогічний експеримент та здійснити валіну та системну перевірку значущості отриманих результатів. Вважаємо, що обраний авторкою науковий інструментарій є адекватний до поставлених завдань, що дало можливість їх повністю розв'язати.

Відзначимо, що рецензована робота опирається на достатньо повну джерельну базу – 248 найменувань (із них 29 іноземною мовою), що дозволило авторці належним чином висвітлити об'єкт та предмет дослідження. Висновки корелюються із науковою новизною і практичним значенням та відповідають усім поставленим завданням.

Відповідність структури та змісту дисертації чинним вимогам.

Структура дисертаційного дослідження підтверджує високий науковий рівень Світлани Михайлівни та характеризує її як компетентного науковця-практика, що уміє ставити перед собою мету та успішно її досягати.

Так, у *вступі* обґрунтовано актуальність, представлено сучасний стан та проблеми, виділено невирішені аспекти, охарактеризовано необхідність розв'язання виявлених суперечностей, представлено зв'язок роботи з науковими планами та темами, обґрунтовано наукову новизну і практичне значення, представлено гіпотезу дослідження, результати апробації, які пов'язані із професійною підготовкою майбутніх соціальних працівників у контексті формування у них базових компетентностей.

У *першому* розділі головна увага зосереджена на характеристиці специфіки професійної діяльності майбутніх соціальних працівників, висвітлено зміст та характеристику професійно-особистісних якостей соціальних працівників, а також доволі ґрунтовно проаналізовано підходи науковців до сутності понять «компетенція» і «компетентність».

Креативними вважаємо представлені на рис. 1.4. види та групи компетентностей за певними ознаками. Таке узагальнене бачення є свідченням того, що науковець має сформовані вміння аналізувати та узагальнювати інформацію. Повністю підтримуємо погляди дослідниці у доцільності виокремлення конкретних базових компетентностей (рис. 1.5): правової, конфліктологічної, комунікативної, міжкультурної, когнітивної, організаційно-управлінської та рефлексійної, які чітко охарактеризовані.

Доволі ґрунтовно у першому розділі розглянуто компоненти (мотиваційний, когнітивний, деонтологічний, операційно-діяльнісний та суб'єктний) та критерії сформованості базових компетентностей майбутніх соціальних працівників.

У другому розділі авторкою представлено рівні сформованості базових компетентностей майбутніх соціальних працівників. Схвально оцінюємо складену авторкою таблицю (2.1) узагальненої інформації про взаємозв'язок між компонентами, критеріями та показниками сформованості базових компетентностей майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки. Зокрема, ставлячи перед собою завдання визначити рівні сформованості базових компетентностей майбутніх соціальних працівників С.М. Стрельбицька представила методіку організації та висвітлила практичні шляхи проведення дослідження на констатувальному етапі експерименту.

Оцінюємо, які обґрунтований спектр педагогічних умов, які мають суттєвий вплив на формування базових компетентностей майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки, які відображено у параграфі 2.2. У цьому параграфі представлено власну авторську позицію щодо потенціалу педагогічних умов: стимулювання позитивної мотивації до професійної діяльності майбутніх соціальних працівників; відображення у змісті фахових дисциплін специфіки соціальної роботи; реалізація рефлексійного складника підготовки соціальних працівників у процесі виробничої практики.

У третьому розділі «Експериментально-дослідна робота з формування базових компетентностей майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки» дисертантка доволі виважено та креативно підійшла до характеристики практичних дій у зазначеному контексті. Свідченням виваженості здобувачки є характеристика моделі, що має блочну структуру та представлена трьома блоками – цільовим, організаційним, результативним. Задля кращого сприймання інформації авторка представила розроблену модель у графічному вигляді (рис. 3.1).

Позитивно розцінюємо той факт, що у параграфі 3.1.2 здобувачка доволі ґрунтовно охарактеризувала методику формування базових компетентностей майбутніх соціальних працівників. Визнаємо як вагомий авторський доробок – введення спецкурсу «Соціальна деонтологія», який зорієнтований на ознайомлення майбутніх соціальних працівників із сутністю професійних обов'язків й специфікою їх реалізації у конкретних видах взаємовідносин. Він, головним чином, спрямований на формування у студентів: базових знань із соціальної деонтології для подальшого вивчення соціальної роботи як наукової теорії, суспільного феномену, соціальної діяльності; здатність до подальшого вивчення міждисциплінарних засад соціальної роботи; уміння використовувати ефективні підходи до вирішення різних соціальних проблем у сфері соціальних взаємин, які виникають у клієнта соціальної роботи.

Доволі вагомим показником високого наукового рівня дисертантки є використання нею методів математичної статистики для оцінки достовірності отриманих результатів щодо порівняльного аналізу рівнів сформованості базових компетентностей майбутніх соціальних працівників на констатувальному та формувальному етапах. Так, був використаний t -критерій Стюдента.

У процесі вивчення змісту дисертаційного дослідження можна стверджувати, що представлені висновки до розділів, а також загальні висновки чіткі, логічні та конкретні. Список використаних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації, в основному, зроблено із дотриманням

вимог. Як позитив відзначимо те, що значний об'єм матеріалу, який носить практичне спрямування, та допомагає зрозуміти хід практичної діяльності здобувачки, представлено у додатках. Таке рішення характеризує Світлану Михайлівну як компетентного науковця-практика та дає можливість зрозуміти хід її міркувань і оцінити системність наукових поглядів. Констатуємо належну мовностилістичну культуру дисертаційного дослідження. Зміст автореферату, у цілому, відображає основні положення дисертаційного дослідження.

Практична значущість отриманих результатів. Рецензоване дисертаційне дослідження, безумовно, має практичну значущість. Так, вагомим практичним доробком С.М. Стрельбицької є розробка спецкурсу «Соціальна деонтологія», а також програма й методичні рекомендації щодо проведення професійно зорієнтованої виробничої практики; тренінговий комплекс, система вправ і завдань.

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження. Опубліковані наукові публікації повністю підтверджують належний рівень компетентності й професіоналізму здобувачки щодо теоретичних та практичних питань професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в контексті формування у них базових компетентностей. Зокрема, у науковому доробку Світлани Михайлівни налічується 38 праць. Представлені авторські публікації (12 статей у фахових виданнях України (1 у співавторстві), 1 – у науковому зарубіжному періодичному виданні, 23 апробаційного характеру, 3 додатково відображають результати дисертації) підтверджують повноту викладу результатів дисертаційного дослідження у відкритому друці.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Належно оцінюючи отримані позитивні здобутки, вважаємо за доцільне звернути увагу дисертантки на певні *неточності, дискусійні моменти та зауваження*:

1. Вважаємо, що дисертаційне дослідження було б більш репрезентабельнішим у тому випадку, коли б авторка проаналізувала

міжнародний досвід професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у контексті формування у них базових компетентностей.

2. У параграфі 1.1.3. «Професійно-особистісні якості соціальних працівників» авторка, на основі узагальнення підходів науковців, виокремлює інтелектуальні, комунікативні, емоційно-вольові та морально-етичні якості. У нашому баченні така якість як саморегуляція опосередковано відноситься до комунікативних – її краще віднести до емоційно-вольових. А також потребує уточнення така якість як «конфліктоусталеність».

3. Параграф 1.2.1. «Сутність понять «компетенція» і «компетентність»» носить дещо описовий характер. Можливо частину інформації доцільно б було представити у вигляді узагальненої таблиці, або перенести у додатки.

4. Другий розділ дисертаційного дослідження має назву «Педагогічні умови формування базових компетентностей майбутніх соціальних працівників», проте головна увага у ньому приділена характеристиці рівнів сформованості базових компетентностей майбутніх соціальних працівників (параграф 2.1 – 23 с.), а висвітлення педагогічних умов зайняло значно менше – лише 13 сторінок. Тому доцільно було б перейменувати даний розділ, або доповнити інформацію про педагогічні умови. Також звертаємо увагу на те, що третє завдання дослідження спрямоване на визначення і наукове обґрунтування педагогічних умов – тому варто у висновках більш повніше представити інформацію про педагогічні умови.

5. Із графічного зображення моделі (рис. 3.1) не зовсім зрозумілим є те, які із рівнів авторка вважає достатніми для того, щоб майбутні соціальні працівники оволоділи базовими компетентностями і призвели до запланованого результату. Вважаємо, що розроблену графічну модель доцільно було б представити у графічному вигляді в авторефераті.

Висновки щодо відповідності дисертаційного дослідження чинним вимогам та можливість присудження наукового ступеню. Наголосимо на тому, що висловлені зауваження та побажання носять дискусійний характер, а тому не впливають на позитивну оцінку рецензованого дослідження.

Дисертаційна робота Світлани Михайлівни Стрельбицької на тему: «Формування базових компетентностей майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки» характеризується науковою новизною, теоретичною і методичною значущістю має практичне спрямування та вагомий позитивний вплив на процес професійної підготовки майбутніх фахівців, які у майбутньому будуть надавати соціальні послуги населенню. На наш погляд, здобувачка зуміла належним чином представити нові, раніше не захищені положення, які мають суттєвий вплив на вдосконалення фахової компетентності майбутніх соціальних працівників, у цілому та позитивно впливають на формування базових компетентностей, зокрема.

Таким чином, рецензоване дисертаційне дослідження визнаємо змістовною та завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам пп. 9, 11, 12 та 13 положення «Порядку присудження наукових ступенів», що затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами від 06.09.2016 р.), а її авторка – Світлана Михайлівна Стрельбицька заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри соціальної педагогіки і
соціальної роботи
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Калаур С.М.